National Library of Israel

Der Moment - דער מאמענט, 08.06.1923, page 3

גרויסער רוף פון דער שעה.

פון הלל ביימטלין.

דער ערשטער יסוד.

לא יעקב יאמר עוד שמך,
כי אם ישראל, כי שרית
עם אלהים ואנשים ותוכל.
(בראשית ח', כ"ח).

זה יאמר לד' אני וזה יקרא
בשם יעקב וזה יכתב ידו
לד' ובשם ישראל יכנה.
(ישעיה מ"ד, כ"ח).

דער ערשטער יסוד פון דער צוקונפטיגער יבנה דארף זיין אַ פרונדערלינער פערבאנד פון יחידים און יחידי יחידים, וועלכע מוזען זיך שטעלען אלס צוועק: א) צו לעבען אלמן און ארצוהען די קונדער לויט די העכערע אידעאלען פון ישראל; ב) אויפקלערען און פערטיפען די דערמאהנטע אידעאלען; ג) לערנען און פערשפרייטען די דערמאהנטע אידעאלען צווישען יודען בכלל און יודישער יוגענד בפרט; ד) אויפקלערען און רוקבעלעבטען די דערמאהנטע אידעאלען אויף פאר נושט־יודען.

„לעבען אלמן לויט די העכערע אידעאלען פון ישראל". וואס בעדייט עס? דאס בעדייט אזוי: יעדער יוד, וואס ערקענט זיך אלס חבר צום דערמאהנטען פערבאנד, דארף פערקערפערן און זיין לעבען נושט נור די תמימות פון „יעקב", נור אויך די העכערע גיסטיגע כאראקטער פון „ישראל". „יעקב" לאזט זיך אָפּשרעקען פון לבנ'ען און פון עשו'ן, בויגט זיך און בוקט זיך פאר זיי, רעדט טוט זיי הבנעה־דיגע רייד און שוקט צו עשו'ן מתנות, שרעקט זיך פאר דער נקמה פון בנעני און פריזיי, בעקומט חבטחות פון דעם אלמעכטיגען, אז ער וועט זיין מיט אים אין וועט אים הנמען, וואי ער וועט געהן און ער האט דאך שטענדיג טורא און עס טהוט אים אנגסט. „ישראל" און אבער דער, וואס רוזיגע קרעפטען קעמפען מיט אים אין דער פונסטערקייט פון נאכט און ער בעהערשט זיי און צווינגט זיי צו בענשען אים, ווען עס געהט־אויף דער מארגענשטערן. מיר לעבען נאך יעצט אויך אין שטאק־פונס־טערניש און די רוזיגע קרעפטען שטרע־בען צו אומווארפען אונז נאך מעהר ווי פריהער. עס איז שוין אבער דא אַ גאנצע זאך אויף אַ נאהנטען טאג...

דער נייער פערבאנד, וועלכען איך וויל אריסרופען צום לעבען, דארף בעשטעהן פון מענשען, וואס ווייסען, אז דער קאמף פון ישראל און דער טויזענדער־יאהריגער גלות־נאכט, איז נושט אַ קאמף פאר בלויזען גאצ'אנגאלען קיום און פאר פערטויזיגען דאר יעדע פאליטישע און עקאנאמישע פאזיציעס, נאר אַ קאמף פאר'ן אויפהויבען, פערשענערן און פערהיליגען דאס לעבען. דאס איז נושט אַ קאמף פאר אויסערליכער מאכט — ווי די פיעל שונאים אונזערע שרייבען און צי — נור אַ קאמף פאר מלכות שמים, וועלכע מיר בעגרייפען אלס מלכות פון שטרענגסטער גערעכטיגקייט, אמת'ע פרידערליכקייט, געזונדקייט, פרישקייט, רייניקייט און הייליגקייט פון לעבען. אויסערליך טהוט זיך אָט דער קאמף אַן אין רעליגיעז־דאגמאטישע פאר־סען און זיין און סאציאל־פאליטישע פאר־טען פון דער צווייטער זייט. דער אינער־ליכער מהות פון אָט דעם קאמף און אבער דער קאמף פאר עליה, פאר הזדכות, פאר אויפערווינדען דאס שווע־רע, דאס פוילע, דאס צוריקגעהענדע, דאס צום אָבגרונד און פערגיכטונג גע־הענדע און דער מאטעריע. דאס איז אַ קאמף פון „אדם", וואס איז בעשאַ־פען געווארען „בצלם אלהים". איך צו בעהערשען די בלונדע סטיליע...

דאס גליבען און פארטשרוט, דאס גליבען אין דעם, אז די וועלט נעהט וואס ווייטער, ווייטער צום בעסערן, לויגט נוט נור און בלוט און פלויש, נאר אויך און פנימיות הנשמה פון יעדען יודען. דער בענריף „פארטשרוט" איז נושט קיין ארישער, ווי מען מיינט, נור אַ ריין־ישראל'דיגער. דער אמת'ער ארישער דעמקט אדער בראמאנסטיש־בודיסטיש, ד"ה עכם־פעסימיסטיש, אדער ווי אוריים און זיינע „משמאמערפאהען" זאגט, אז די וועלט נעהט, אונ'ם זיין פון גליק און נוטסקייט. אלץ צורוק, צורוק (פריהער די נאלדענע צייט, נאכהער די זילבערנע, די קופערנע, נאכהער די אי־זערנע, — אייביגע בלוט־פערגיסונגען און צרות אין אַ סוף). נור ישראל האלט אין אונז ווארטען אויף דער צייט, וואס וועט קומען, אויף דעם משיח, וואס איז נאך נושט געקומען, און וועט קומען אויף צו פרעגען די וועלט צום גמר חתקון. נור ישראל ווארט אין אויפחער אויף „אחרית הימים", אויף דער צייט פון אונבוגען שלום, אויף דעם גרויסען הויליגען „שבת שבתון" פון דער געשיכ־טע. אויף ווינדעל עס איז דא און אַלערלייי מעגליכקייטן פולקאנאלישע סוסטעמען און וויסענשאפטליכע טעאריעס. דאס פעסטע גליבען און דער אונבוגער בע־וועגונג צוב בעסערן און צום לויטערן, איז עס אַ פראדוקט פון ישראל'ס גליי־בען און דעם „אחרית הימים", צו וועלכען מען דארף אונבוג שטרעבען דורכ'ן אונבוגען פערפאלקאמענען.

דער אונטערשיעד צווישען דעם נע־וועהנליכען פולקאנאליש־וויסענשאפטלי־כען גליבען אונ'ם פראגרעס און דעם גליבען פון ישראל און אונבוגען אראב־ברענגען משיח'ן און אונבוגער שטרעבונג צום „אחרית הימים", בעשטעהט נור דערין, וואס דער „פראגרעס" האט פאר זיך נור די אונבוגע פערפאלקאמונג פון טעכניק, פון הענדעל און אונדוסטריע, פון עמפורושע וויסענשאפטען, און בעס־טען פאל, אויך פון סאציאל־פאליטישע און סאציאל־עקאנאמישע פערהעלטענ־שען, און דער צייט, וואס ישראל גליבט דערבייי אויך אין די אונאויפהערליכע רעליגיעז־עמטשע און מיסטיש־אובער־טמעשלוכע „צרוף" און „בריר" און „זקוף".

פועל מענשען גליבען, אז אויך דער „פראגרעס" אונ'ם ריין־אינראבעאישען זין פונ'ם וואכט ברענגט דער אויסבעסע־רונג און אויסבענערונג פון די מדות און צו אַלין שטרענגערער און שטרענגערער גערעכטיגקייט. די ווירקליכקייט צו־שטערט אבער אונברחמנות'דיג יענס גליבען. שוין רוסאָ האט אויפגעוויזען מיט דער גרעסטער קלארקייט און שארפקייט, אז די פערפאלקאמונג פון דער טעכניק, פון וויסענשאפטען א.א.וו. האבען בשום אופן ואופן נושט געבראכט צו דער אויסבעסערונג פונ'ם מענשענס מדות. נאך בולטער האבען עס טאלסטאי און פועל אנדערע בעוויזען.

ישראל'ס גליבען איז אבער נאך אויף עמוואס אנדערש באזירט: אויפ'ן גליבען אין דאס אייביג גוטע, וואס איז דא אין אַלע צייטען און אַלע וועלטען, דאס אייביג־גוטע, וואס האט זיין בריאה זיין קיום און זיין יניקה אין דעם, וואס איז „מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". דאס איז אַ גליבען אונ'ם געטליכען אור, וואס איז ארינגעגעבען געוואָרען און אַלע מענשליכע נשמות, בעזונדערס אין די נשמות פון ישראל, וואס קומען אראב מתחלה אויף דער ערד, אום צו לעבען אין דאס, נור דאס איז דער זין פון זיער גאנצען זיין אין קערפער. דער זין פון דער עשיכטע, אין ישראל'ס אויפפאסונג, איז אויף צו עטטרעקען און זיך אין ארום זיך אָט דעם אור אלין העלער און העלער, רוגער רוגער, טעכטוגער און מעכטוגער.

ישדע שלעכטע זאך („עבירה"), וואס אַ מענש טוהט, פערגרייבט, פעראוטרוג־נוגט און פערפונסטערט, נוט נור אים, דעם טהוענדען, נאר אויך כללות העולמית, ווייל דערמיט ווערט אַלץ גע־דולכטער און גערולכטער די טומאה. וואס אין אזוינס „טומאה? — טומאה איז דאס, וואס פערשטאפט און פערשטעלט און דערלאזט נושט דאס געטליכע ליכט ארייצוזוגען. דאגעגען יעדע גוטע זאך („מצוה"), וואס אַ מענש טהוט באמת פעראונדערלט, פערשענערט און פערהיי־ליגט, נושט נור אים, דעם טהוענדען, נור אויך כללות העולמות, ווייל יעדע גו־טע זאך (סע און מחשבה, סע און דבור, בעזונדערס און מעשה), מאכט אַלץ אין־דערלער און דונער די וואנד, וואס פער־שטעלט די מאטעריעלע וועלט פונ'ם געטליכען אור.

דאס איז בטוגע צום פרט. בטוגע צום כלל מוז מען נעהמען די זעלבע זאך פערגרעסערט און פיליאנען, טריליאנען א. א. וו. מאל. אין שטראהל פון ליכט פערטרייבט אבער פועל פינסטערניש. מילא האבען די גוטע מעשים, וואס וועד־רען געטהון פון דער גאנצער מענשהייט, בעזונדערס פון ישראל, וואס אויף זיי איז געזאגט געוואָרען: „עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו", אַ געוויסע אויפער־וועלטליכע און אין־וועלטליכע שאפונגס־קראפט, וואס פערטרייבט און פעריאגט די געדינטע וועלקענס, וואס פערשטע־לען די אציליות'דיגע זאך. אויב אויסערליך איז עס נושט אַלץ מאל צו בעמערקען, איז עס נור דערפאר, ווייל אָט דער פרא־צעס קומט־פאר און די בעהאלטענסטע בעהעלטענישען פון די מענשליכע נשמות, און ווען אָט דער פראצעס וועט האלטען בייי פערגרענעט ווערען, וועט דער נשטליכער אור אויסברעכען מיט אַ מורא'דיגער געוואלט און דאן וועלען אידם אַלע בעשטטפערליך דערזעהן — „ובגלה כבוד וראו כל בשר יחדו כי פי ד' דבר".

נוט נור דער גייסט וועט דאן דער־זעהן, נור אויך דער „בשר", דער קערפ־פער, וועט עס גענוצליך דערשפירען...

פון דאנען קומט ארויס די מורא'דיג־הייליגע אויפגאבע, וואס יעדער פון די, וואס אנערקענען זיך פאר בני־נעשאמענע בני ישראל מוז ערפילען: הייליגען זיינע כחות, און צוזאמענהאנג, פעראונינגונג און פערברייטערונג פון אנדערע עהנליכע צו אוהם, אויף רעכט צו מאכען און זיך און ארום דעם פראצעס פון „בריר", „זקוף" און „העלאה" פון דער מענש־הייט.

(ענדע פונ'ם פרט קומט).